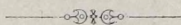

HARMADIK BESZÉD

M. Pol.
0
965

A VÁLASZTÁSOK UTÁN.

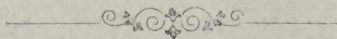
TARTOTTA

TREFORT ÁGOSTON,

VALLÁS- ÉS KÖZOKTATÁSÜGYI MAGYAR KIRÁLYI MINISZTER ÉS SOPRON
SZ. KIR. VÁROS ORSZÁGGYÜLÉSI KÉPVISELŐJE

SOPRONBAN, 1881. NOVEMBER HÓ 13.

M. Pol.
0. 965

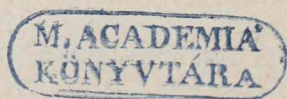
BUDAPESTEN,

NYOMATOTT A MAGYAR KIR. EGYETEMI KÖNYVNYOMDÁBAN.

—
1881.

Jegyzés. A választások után Zalaegerszegen és Sopronban tartott Két Beszéd kiegészítéseül, e harmadiknak is közrebocsátásával, ugyanazon czélnak kívántam szolgálni: hatni t. i. az eszmék megérintésére és tisztázására s egyszersmind emlékül kedveskedni t. választóimnak.

T. Á.

Szeptember 8-án volt szerencsém Önökkel találkozni. Már akkor is megválasztott képviselőjük voltam, de nem tudtam még: az maradok-e? Végre megjött az idő, midőn határoznom kellett, s arra határoztam magamat, hogy Sopront nem hagyom el. Az elhatározás nem történt küzdelem nélkül; mert le kellett mondanom egy fontos kerületről, el kellett válnom oly emberektől, kik irányomban meleg rokonszenvet és sok szívélyességet tanusítottak; s el kellett készülnem arra, hogy az a kerület el fog veszni pártunkra nézve. De latba kellett vetnem másfelől, hogy Önök engemet már ötször tiszteltek meg bizalmukkal és választásukkal; és hogy Sopron igen jelentékeny positio, mely után a szélső bal régóta sóvárog, hogy elmondhassa: „íme Sopron, ez az iparos és kereskedő város, nagy részben német ajku lakossággal, s már ennek se kell a közösség a monarchia másik felével!”

Most tehát ismét Sopron városának vagyok országgyűlési képviselője — mint ilyen üdvözlöm Önöket — és szeretem hinni, hogy a következő három év alatt jó egyetértésben fogunk maradni egymással.

De miután most találkozunk, nem szorítkozhatom csupán arra, hogy Önöknek egy jó-reggelt mondjak; a képviselő és parlamentarizmus miniszter professiója, hogy választóival időről-időre értekezni és eszmét cserélni tartozik.

Már a multkor is mondtam, hogy vannak tárgyak, melyekről nyilatkozni nem szoktam, melyekhez hozzászólni tartózkodom; de tárczám természetéből foly, hogy jogosultságom van sok különböző tárgyról szólani — s e jogommal most is élni kívánok.

Önök ismerik a trónbeszédet és a válasz-feliratot — ismerik tehát a kormány programját is. A közművelődési

ügyek kevés szóval vannak abban érintve, de ne tessék ebből azt következtetni, hogy szándékom volna keveset tenni; s hivatkozhatom e tekintetben a jövő évi budgetre és annak indokolására, mely már közkézen forog. Az tanuságot tesz arról, hogy sem a közoktatás, sem általában a közművelődés terén teljességgel nem szándékom megelégedni az eddig elért eredményekkel, s a fejlesztés munkájában egyáltalában nem akarok megállapodni, sőt még pihenőt tartani sem.

Szándékom különösen a népoktatással tüzetesen — és remélem: gyümölcsözőleg — foglalkozni; korántsem a közoktatás többi ágainak rovására, — de vezéreltetve azon indoktól, hogy a népoktatás minél előbb hozza meg a tőle várt gyakorlati eredményeket.

S itt nem hagyhatom érintetlenül az ellenzék azon ismeretes kifogását: hogy a közoktatásügyi miniszterium nem jár el rendszeresen és öntudatosan, hogy nincs közoktatási politikája.

Erélyesen tiltakozom s óvást teszek e kifogás ellen. Azért mert nem szeretem a monopoliumot az oktatás terén, mert nem akarok mindent egy kaptára verni, mert az élet követelményeit nagyobb figyelemre méltatom, mint a rendszerek mechanizmusát és a doctrinák chablonjait: nem következik, hogy magamnak ne volna rendszerem s határozott és megállapodott nézeteim. Eljárásom főiránya: a magyar cultura előmozdítása a nyugati civilisatio ösvényén, melyen a magyar cultura mindig is járt, szellemi és közgazdasági irányban, — nem hagyva ki számításból a modern társadalom követelményeit. Mint közoktatásügyi miniszter: öntudatosan mozditom elő a tudományt, a szakismereteket s a művészetet, mert azok — ha nem kizárólagos, de mindenesetre hatalmas tényezői a modern államnak és társadalomnak. Nem akarok s nem fogok egy felekezetet, sem iskolai, sem egyházi téren, a másik rovására protegálni: mert minden felekezetnek becsületes törekvését, egyházi s iskolai ügyei fölvirágoztatására, úgy tekintem, mint a mi egyszersmind az állam és a társadalom közös érdekeit is előmozditja.

Visszatérve a népoktatás ügyére, melyről szólani kezdtem, kérdem: mi tehát a népoktatás valódi feladata? A nép erkölcsi és értelmi, egészségi és gazdasági állapotának javítása; a hol ezt nem tudják elérni általa, ott a népoktatás felesleges munka s a ráfordított költség sárba dobott pénz. És miután tizenkét év óta annyit tettünk a népoktatásért, hogy szaporítsuk az iskolákat s növeljük a tanítók létszámát, hogy épületekkel és felszerelésekkel lássuk el az elemi oktatást, s ezzel annak mintegy keretét megteremtettük, elfoglaltuk a tért, melyen már gyakorlatilag működhetünk s bírjuk arra az eszközöket is: a mondott irányba akarom terelni a népoktatást, s első vonalban a néptanítókat akarom e feladatra képesekké tenni.

Épen azért kell a leányok oktatására is oly nagy súlyt fektetni, mert a nép erkölcsi, egészségi s anyagi jóllétére nézve a nők oly fontos tényezők; s azért a leányokat a szükséges elemi ismeretekken kívül a kézi munkákban és a háztartási dolgokban is alaposan kell oktatni. S mivel ezt csak nő-tanítóktól várhatjuk, — elemi iskola tanító-nő nélkül nem is gondolható helyesen. Általában az elemi oktatás terén a nőknek minél nagyobb tért kell nyitni, — s ez nemcsak paedagogiai, hanem igen messzeható társadalmi kérdés is. S miután e kérdés nálunk is napirenden van: elmondom róla véleményemet.

Legyen-e mindenben egyenjogú a nő a férfival? — Én megengedem, hogy a nő, polgári jogok tekintetében tökéletesen egyenlővé tétessék a férfival; de a társadalmi functionok tekintetében, a nemi különbségnél s női természetnél fogva, a férfival egyenlő nem lehet; testi ereje s alkotása, s abból folyólag hivatása, ezt nem engedi.

Szerezzünk tehát a nőknek a tanítói pályán kívül — melyre kiválóan alkalmasak — munkát és keresetet az iparban, a kereskedelemben, sőt a közigazgatás bizonyos ágaiban is; de ne követeljük, hogy bírák, ügyvédek, orvosok, törvényhozók legyenek. Oly hivatások, melyek egy egész embert kívánnak, összes szellemi és testi erejével s egész idejével,

elvonnák a nőt rendeltetésétől, melyet pedig helyette a férfi nem teljesíthet. Nem jó a társadalomban összezavarni a szerepeket; s annál fogva az én hozzájárulásonnal — bármennyire óhajtom a női oktatás emelését — egyetemek a nők számára nem fognak nyittatni. Eltekintve a kérdés elvi oldalától, a zürichi Studentin-ek s az orosz nihilista kisasszonyok, engemet arra nem buzdítanak.

Látták Önök, hogy a trónbeszéd és a válaszfelirat nagy figyelmet fordít a közgazdasági érdekekre, s annál fogva nekem is, kire az iparszakoktatás bízva van, e tárgyról is lehet szólanom.

Midőn közgazdasági állapotainkról okoskodunk, mindig szemünk előtt kellene tartanunk azt a nevezetes momentumot, hogy míg Európában, talán az egy Törökország kivételével, a népesség mindenütt növekszik: nálunk nem növekszik; s ez — hozzátéve még hogy a kivándorlás is kezdődik — oly közgazdasági betegség, melyet gyorsan kell orvosolni. Itt a közegészségi ügy is előtérbe lép, s kezét fog a közgazdasági momentumokkal. Többet és jobban termelni, nyers anyagokat fel- és átdolgozni, piacokat szerezni: ezek a feladatok; de ezeket részletezni sem helye, sem ideje most; csak annyit akarok érinteni, hogy a mennyiben mindez nem fekszik tisztán az egyéni tevékenység körében, a vámpolitika által bizonyos mértékben befolyásolható.

Tekintsük tehát, mit látunk ezen a téren a magyar-osztrák monarchiában. Látjuk a szabad kereskedés híveit, — szép tanok apostolai, csak tudnák azokat érvényesíteni az egész világon; de ezzel is úgy vagyunk, mint az általános bekével, a melyet mindenki óhajt, de senki sem vihet ki. Midőn más ország az én terményeimet magas vámokkal terheli meg, nem ugyanazt tenni viszont, magunkat semmi irányban nem védeni: igazi politikai imbecillitás volna.

Van párt, mely az ipariát védeni akarja, de a földmívelést és gazdaságot magára hagyja; a gyáros és iparos vegye az élelmi szereket és a nyers anyagot, a hol legelőcsőbb, de a földmívelő vegye csak az ő védvamos czikkeit. Megfor-

ditva is találunk hasonló kizárólagos nézet-irányt: védjük meg a földbirtokost és nyerstermelőt, de adjunk neki olesó iparczikkéket, bárholnan jőjjenek azok.

Ily divergentiák mellett okos vámpolitika alig lehetséges. Szeretem hinni, hogy a szükség majd közelebb fogja hozni egymáshoz a különböző nézeteket és érdekeket, s hogy sikerülend oly vámrendszert megalkotnunk, mely a monarchia összes közgazdasági és pénzügyi érdekeire nézve üdvös lesz. De azért csak ne várjunk mindent attól, hanem fejtsük ki magunk is a kellő munkásságot, egyénileg úgy, mint társulati uton.

Hozzuk létre főleg az egyensúlyt az állam és a társadalom közt, hozzuk azokat összhangzásba egymással: Többször említettem már, itt Sopronban is, s most ismétlem azt a nézetemet, hogy nálunk még nem létezik kellő összhangzás az állam és a társadalom közt; az állam előrehaladt, s haladásától a társadalom elmaradt. Nálunk az állam, európai modern institutióival, modern állam, melynek sok szükségei s követelményei vannak, a társadalom pedig még eddig nem alakult át ugyanazon mértékben; nem dolgozik annyit s nem tanul annyit, mennyit a modern társadalom fogalma követel, egy szóval társadalmunk a modern államban is még táblabíró társadalom. Innen az egyensúly hiánya, innen az elégtelenség nagyban és kicsinyben, mert a szükségletekkel, a vágyakkal, nincsenek arányban a kutforrások, s a tehetség azok kielégítésére.

Ezen egyensúly helyreállítása: az anyagi és erkölcsi javulás első feltétele.

Lesz-e, lehet-e a jelen országgyűlésnek kellő eredménye? az sokféle körülményektől, részben a sajtó magatartásától is függ.

Az a nemzedék, mely nem élt a szigorú censura uralma alatt, alig tudja felfogni a sajtószabadság egész fontosságát. Hogy az megszüntettség, vagy kivételes rendszabályok által korlátoztassék és paralysáltassék: arra józan politikus nem is gondol; de elmélkedik az emberi intézmények árnyékoldalairól.

Az európai értelmiség meglehetősen tisztában van az iránt, a mi a történelemnek is egyik főtanusa, hogy minden absolutismus az emberiség vesztéhez vezet. A monarchicus absolutismus Szibériába, Spielbergbe, a Bastilleba, az egyházi absolutismus az inquisitiohoz s a máglyához, és az absolutismus legrosszabb fajtája, a demagógok absolutismusa — a guillotinehoz vezetett. Minden korlátlan hatalom rossz, mert magában hordja a visszaélés magvát.

De a sajtónak ma absolut hatalma van, s pedig oly hatalom az, melyet törvényekkel korlátozni nem lehet. A sajtó jövőjének érdekében feküdnek, hogy maga keresse a korlátokat, s a társadalom szabja ki neki azokat. De azonkívül a sajtónak rossz szokásai is vannak; a gyilkolások, rablások, betörések, lopások, — nemkülönben a párbajok és öngyilkosságok krónikája a sajtó terének igen nagy részét foglalja el; a sajtó részletesen és bizonyos előszeretettel foglalkozik velök, s egész hasábokat szentel leírásuknak és kiszínezésüknek. Csak látni kell, mily mohósággal olvastatnak e dolgok a társadalom legmiveletlenebb rétegei által; e leírások a bűn valódi iskolái; mert a miveletlen ember fantáziájára hatnak, s a bűnös bizonyos híresség színezetében tűnik föl, a melyet utánozni kell.

Miudezek oly bajok és kinövések, melyeken a törvény nem segíthet, itt csak a társadalom nyújthat segédkezet a sajtó józanabb részének, melynek magának kell azon lennie, hogy e kinövésektől szabaduljon.

Meglehet, hogy e megjegyzések félre fognak értetni, de én attól soha sem riadtam vissza; tettem mindig, a mit tudtam tenni s a mit tenni kötelességemnek tartottam; s végre is a félreértések is elvonultak, s méltánylását találtam annak, a mit tettem s némelykor annak is, a mit mondtam.

De most engedjék meg, hogy abban a reményben bucsuzzam Önöktől, hogy a következő tavasszal ismét találkozunk; s hogy alkalmam lesz elbeszélni önöknek, hogy az országgyűlés első szaka sem maradt eredménytelen.